

Kyrka för feminism

| av Anna Sophia Bonde

När gudstjänstspråket i Svenska kyrkan omformas efter feministiska principer följer teologin med av bara farten. Kan man be "Fader vår" i en feministisk kyrka?

DÅ SVENSKA KYRKAN NU metodiskt överger en efter en av kristendomens klassiska ståndpunkter förstår var och en att hon behöver något att ersätta dem med, en ny ideologi. Och då hon fortfarande känner sig och av Partiet i viss mån fortfarande behandlas som Statskyrka finns det en ideologi som verkar lämpligare än alla andra: feminismen. Jag skulle till och med vilja gå så långt som att säga att feminismen idag kännetecknar Svenska kyrkan. Hon har i och för sig flera betydelsefulla perspektiv att ståta med: den liturgiska förnyelsen; en alltmer aktiv religionsdialog; det växande intresset för ekumeniska frågor, bara för att nämna några. Men ingen av dessa företeelser, inte ens religionsdialogen, kommer i närheten av feminismens styrka och mediala lyskraft.

De senaste årens inomkyrkliga debatt har därför präglats av frågan om så kallat inklusivt gudstjänstspråk, en feministernas hjärtefråga. Den kyrkliga traditionens Gudstillsäggs vara onödigt ensidigt; det måste finnas andra sätt att tilltala Gud än "Fader" och "Herre". Diskussionen utgår från huruvida Guds "manlighet" och kyrkans traditionellt patriarkala språk enbart är sociala konventioner eller något mer, något essentiellt. I takt med att samhället blir mindre patriarkalt bör, menar feministerna, också kyrkan och hennes språk reformeras. Det finns många band mellan den sekulära feminismen och den kyrkliga. Det finns ännu många domäner att erövra. Men går det att hur som helst överföra det borgerliga samhällets värderingar till kyrkans värld? Är det önskvärt?

När vi rör oss i kyrkans värld gäller feminismens strid inte bara förhållandet mellan man och kvinna utan också det mellan människa och Gud. Är det så att Gud är man? Om han inte är man, utan föreställningen om Gud som man bara är uttryck för ett slentrianmässigt könsförtryck, måste vi omformatera honom så att han passar in i det jämlika samhället och dess föreställningsvärld. För

vi kan väl inte ha kvar den gamla överhetsguden i en demokratisk folkkyrka? När feministerna, dessa bildstormare, söker en konsekvent, lingvistisk parallellitet mellan gudom och människa argumenterar de gärna utifrån 1 Moseboks ord att människan skapades till "Guds avbild, som man och kvinna skapade han dem". De menar att vår tradition inte tagit konsekvenserna av detta yttrande utan tvärtom låtit det manliga bli norm, både vad gäller Gud och människa. Kyrkan är därför delaktig i och delvis ansvarig för det kvinnoförtryck som pågått historien igenom. Vi borde därför snarast göra upp med det bibliskt patriarkala språket eftersom vi genom att använda så "obsoleta uttryckssätt" inte längre talar till postmoderna människor.

HANDBOKSFÖRSLAGET

Svenska kyrkan har många fora där feminismen kan frodas. Först och främst är det de landstäckande föreningarna Kvinnor i Svenska kyrkan och Forum för kvinnliga präster av vilka den sistnämnda praktiserar tvångsanslutning för alla nyvigda kvinnliga präster (det kallas att "första årets medlemskap är gratis"). Vid universitetens teologiska fakulteter uppmuntras genusforskning. De disputerade tar därefter plats vid tidskriftsredaktioner

(vårt främsta debattforum, Svensk kyrkotidnings (SKT), redaktion består numera bara av feminister) och ute i församlingarna motarbetas stundom de präster som inte säger sig sympatisera med feminismen. Dessutom sitter det ett antal feminister i kyrkomötet, vilket fortfarande – märkligt nog – är politiskt tillsatt.

Dessa feminister försöker introducera ett begrepp som "socialt kön", vilket lär innebära att våra könsskillnader till största del är just konventioner som skulle kunna överbryggas om vi försökte, att det är en fördom att vissa egenskaper och sysselsättningar är manliga medan andra är kvinnliga.

"Går det att hur som helst överföra det borgerliga samhällets värderingar till kyrkans värld? Är det önskvärt?"

och politik

Den androgyna människan väntar i kulisserna och följaktligen även en androgyn gud. Tendensen märks inte bara i debattartiklar, föreläsningar och doktorsavhandlingar. 1997 tillsatte två av Svenska kyrkans inflytelserika organ, Församlingsnämnden och Centralstyrelsen, en kommitté som fick i uppdrag att se över vår kyrkohandbok. Konkret gäller arbetet "behovet av en språklig anpassning till den kommande bibelöversättningen med åtföljande konsekvenser för mässmusiken och dess textunderläggning" (s 3, Motiveringar), samt översyn av språket i våra olika gudstjänstordningar. Den kommitté som tillsattes har varit ivrig att dra lärdom av de feministiska erfarenheterna. Från det ursprungliga uppdraget att göra en "begränsad översyn" av den befintliga handboken kom 1998 från Centralstyrelsen ett "tilläggsdirektiv" som i praktiken upphävde den begränsade översynen.

Kommittén hade nu att "försäkra sig om att de arbetsgrupper som förbereder en översyn och revision av de kyrkliga böckerna lägger stor vikt vid frågan om ett inklusivt språk". Hur kan det komma sig att dessa frågor tas på så stort allvar? Som en av tre referensgrupper (de andra var Svenska Kyrkans Unga och Svenska Kyrkans finskspråkiga arbete) vilka skulle fungera som bollplank åt Handboks-kommittén kunde Kvinnor i Svenska kyrkan bedriva intensiv lobbyverksamhet. Deras slagord lyder i koncentrat: Patriarkatet och kristendomen har följts åt genom historien men det finns inget organiskt som binder dem samman. Snarare har patriarkatet i alltför hög utsträckning tillåtits påverka yttringarna av den kristna tron, bland vilka språket naturligtvis är en viktig komponent. "Vi får inte", skriver feministen Hanna Stenström i en hjärtnipande ledare i SKT 6-7:01, "förspilla tillfället att börja reformera också Svenska kyrkans officiella böcker utifrån insikterna om att vi nu måste börja formulera vad kristen tro är om den inte är siamesisk tvilling med patriarkatet."

Därför är det nu, sägs det, dags att göra sig av med all den gamla barlast som kyrkan burit med sig genom århundradena; den kristna tron behöver befrias. Feministteologin är sålunda en befrielse-teologi.

Mitt intryck är att vad feministteologerna har gemensamt med dem som brukar gå under beteckningen befrielse-teologer, är att de egentligen är mer präglade av vissa politiska värderingar än av sin kristna tro. Och de använder, i den mån de är prästvigda, predikstolen som platt-

form för att föra ut ett politiskt budskap, nämligen det att kristendomen till sitt väsen är politisk, att kristendomen förpliktigar till vissa politiska ställningstaganden. Själva hävdar de naturligtvis att det inklusiva språket och de feministiska värderingarna är deras sätt att ta sin kristna tro och kyrkans uppdrag i världen på allvar. Enligt dem varken kan eller bör politik och teologi skiljas åt.

INKLUSIVT SPRÅK

En av feministteologernas utgångspunkter är att det skulle råda motsättning mellan tradition och förnyelse; ett som jag ser det både felaktigt och missvisande påstående. De verkar mena att vi måste välja mellan historien och nuet, rädda framtiden från det förflutnas dåliga inflytande. Ett exempel är feministteologen Ninna Edgardh Beckmans svar (SKT 8:01) till några präster, kvinnor och män, i Sollentuna som dristade sig till

invändningar mot ovan nämnda handboksförslag: "Vad dessa präster försvarar är en gudsbild byggd på relationer av över- och underordning, föräldra- och barnskap, befällning och lydnad. Vi är dock många idag som ser stora risker med en auktoritetsstyrd bokstavstros utbredning över världen och som därför värnar om de dimensioner av kristen tradition som också betonar människans ansvarighet, medarbetarskap och kritiska sinne."

Precis som om feminist-teologerna vore de första i kyrkohistorien att betona människans eget ansvar! Edgardh Beckman använder här en taktik som är mycket vanlig bland politiska teologer: hon låtsas att hon befinner sig i den gamla, hemska svartröckskyrkan och att hon och hennes meningsfränkor debatterar nerifrån, när det i själva verket är de som styr Svenska kyrkan idag. Vi märker den försåtliga argumentationen: antingen... eller, vi... de, nu... då. Och vi noterar hur allergiska dessa teologer är mot att tänka sig Gud som vår förälder och vi som barn. Det doftar av det socialistiska broderskapsidealet och indikerar en bakomliggande politisk vilja snarare än kristet präglade tankar. Ändå känns det inte särskilt reaktionärt att invända att tanken på oss som Guds barn torde vara en omistlig, biblisk och kristen tanke; vi kan som ett exempel peka på det arameiska utrop som funnit sin väg även till svenska bibelöversättningar och som Jesus gärna använde sig av: "abba!"; vilket på nusvenska betyder ungefär "pappsingen".

Läser man handbokskommitténs motiveringar till varför den prioriterat som den gjort kan man inte undgå att notera en misstro mot den kyrkliga traditionen som är ganska lik Edgardh Beckmans. Man får intrycket att kvinnor först genom denna revision kommer att kunna känna sig hemma i kyrkan. Kommitténs arbete har utgått från att "arbeta med gudstjänstens språk utifrån att (sic) kvinnor inte skall exkluderas och att kvinnors erfaren-

heter skall synliggöras och finnas med i församlingens gudstjänstliv". Och vidare: "Det nuvarande liturgiska språket är till övervägande del skapat av män och speglar främst mäns föreställningsvärld, mäns religiösa insikter och upplevelser. Vårt gudstjänstspråk saknar därför i hög grad specifika uttryck för kvinnors trosformuleringar och livserfarenheter." (s 48) Notera att vad som egentligen är en, i och för sig vitt spridd, åsikt framställs som vore den en vetenskapligt bevisad tyngdlag. Och det är klart att när man har en sådan koloss som historien att kämpa mot räcker det inte med någon "begränsad översyn". Det kräver snarare en total upprensning.

Centralstyrelsens tilläggsdirektiv i kombination med kommitténs politiska inriktning visar hur långt man kan fjärma sig i dagens Svenska kyrka från bibliska tankegångar. Även om det inte skedde utan protester kom många av dessa från grupperingar som redan förut åtnjöt dåligt rykte till följd av sin bibeltrohet.

Hur det inklusiva språket låter i praktiken kan ett utdrag ur en av handboksförslagets nattvardsböner, skriven av en kvinnlig präst och feministteolog, exemplifiera. "Så är du Gud inför våra ögon, brinnande närvaro och liv./ Samtidigt är du alltid mer, alltid bortom, aldrig gripbar./ En helighet och hemlighet vi bara anar/..Uppståndelse i det brutna. Hopp i det trasiga..Kom du fördolda hemlighet. Kom du vind som berör/Drabba oss med din helande vinge. Öppna var knuten hand och själ." Man undrar vilket som är värst: den dåliga poesin eller den dåliga teologin?

NU OCH DÅ

Språklig nyansering och kontinuerlig förnyelse av vårt gudstjänstspråk är naturligtvis nödvändig. Det har också skett i alla tider, om än inte med 15-årsintervaller (vår förra handbok kom 1986). Men vad som präglar all god förnyelse och vad som fattas såväl hos många av våra moderna teologer som i det aktuella handboksförslaget

är pietet och vördnad gentemot den tradition man har fått i uppdrag att förvalta.

Denna avsaknad av vördnad inför traditionen är, som redan antytts, ingen tillfällighet. Den är en logisk följd av 1968-års ideal ”ner med hierarkierna”. Traditioner är till för att brytas (ned). History will teach us nothing, som popmusikern Sting sjunger. Ett tydligt exempel på denna inställning är det förhållningssätt som ärkebiskopen intar till vår tradition.

Innehållsförteckningen till hans senaste bok *Ecce homo* är talande: flera av kapitelrubrikerna inleder med ”Efter två tusen år”, vilket också är bokens undertitel. Vi, de postmodernt skolade människorna, sägs ställa helt andra frågor till de bibliska texterna, ha ”annan kunskap om Bibeln” och ”annan syn på auktoritet”; nu sägs evangeliet handla om ”ett möte här och nu”. Andra kapitel heter sådana saker som ”Tydlighet-öppenhet”, ”Kärlek och lära”, ”Kärlek och rädsla”. De är inte särskilt väl inlindade pekpinningar från en människa som sett ljuset sedan han klättrat upp på en av 60-talets barrikader.

Ärkebiskopen är en typisk företrädare för den politiska teologin även i det att han konsekvent förnekar möjligheten att han, i egenskap av ärkebiskop, skulle kunna vara någorlunda objektiv ens om han försökte. Det privata är politiskt; det är en dygd att förena dem, inte att skilja dem åt. I sin bok om Gud (1995) praktiserar han det inklusiva språket såtillvida att han aldrig kallar Gud för något annat än GUD, oavsett hur otypliga meningarna blir. I den följande *Ecce homo* (2000) slinker det dock med en och annan hänvisning till ”honom”.

OMVÄXLING FÖRNÖJER?

Lika väl som man kan måna om gudstjänstbesökarens behov av språklig variation kan man också, som jag själv, känna viss vördnad inför deras föreställningsvärld. Det är inte min uppgift som predikant att begå våld på den och introducera så nya begrepp att församlingsborna börjar undra om vi hör till samma religion. Man ska inte föringa vanans makt, eller – mer positivt – de uttryck som vi vanligtvis använder i vår tradition. Och som våra mor- och farföräldrar lärde sig, och deras föräldrar före dem.

Vi är faktiskt bara en del av kyrkohistorien, inte nödvändigtvis dess fulländning.

Jag tror därför att det vore olyckligt för oss om vi bortförklarade traditionens val av pronomina som uttryck för en patriarkal tids vid det här laget obsoleta funderingar, något som inte alls skulle gälla oss. Jesus tilltalar Gud ”Fader” och erbjuder sina lärjungar att göra detsamma. Den tidiga kristna kyrkans företrädare fast-

slog att Gud är en, men i sig själv tre personer: Fader, Son och Ande. De författade även de tre symbola, trosbekännelser, som funnits med i kyrkohistorien sedan dess. Den apostoliska som inleds ”Vi tror på Gud Fader allsmäktig...”, den niceaeanska (som fick sitt nuvarande utseende under kyrkomötet i Konstantinopel 381) vars inledning lyder ”Jag tror på en enda Gud, allsmäktig Fader...”. Den s.k. athanasianska trosbekännelsen lär att ”en är nämligen Faderns person, En annan Sonens och åter en annan den Helige Andes”. Vi riskerar att göra oss urarva vår historia om vi vänjer oss vid att betrakta våra föregångare med urbant överseende. Vi har förmånen att vara kristna idag för att de gått före. Det innebär inte att vi ska bevara allt vid det gamla, att vi servilt och okritiskt ska studera kyrkohistorien (vilket inte torde vara någon risk just i nuläget) eller att vi nostalgiskt ska blicka tillbaka till en tänkt idealkyrka. Men vi kan välja ett förhållningssätt som är mer eller mindre ödmjukt. Det vore faktiskt klädsamt med en viss tacksamhet.

Många människor sägs nu för tiden ha alltför dåliga erfarenheter av ”patriarkatet” och påminns om obehagliga episoder om vi i gudstjänsten pratar för mycket om ”Herren”. Den omsorgen utgår från vad jag ser som en missuppfattning: att Gud i så hög grad skulle vara en konstruktion att vi kan ändra om lite som vi tycker bland begreppen. Detta verkar dock vara handbokscommitteens övertygelse: ”Eftersom maskulina uttryck knutna till Gud hör till det som kan bidra till en konservering av

”Ärkebiskopen är en typisk företrädare för den politiska teologin.”

ojämlika maktrelationer mellan kvinnor och män, har samtliga maskulina beteckningar setts över.” Jag kan inte tolka det på annat sätt än att denna översyn stammar från en ideologi för vilken Gud i stor utsträckning är en mänsklig konstruktion. Hela tankegången är ett sorgligt symptom på hur långt bort vi fjärrat oss från klassisk kristen tro, vari Fadern inte är en godtycklig beteckning vilken som helst utan säger något väsentligt om Guds väsen. Gud är inte sadist, han är ingen Stig Järrelsk Caligula som njuter av att förödmjuka människor. Gud är inte ”som en far”, han är vår Far.

FÖRSONING – INTE KÖNSKAMP

Kristen tro befriar. Men inte genom manipulation med väsenliga begrepp, utan genom att en människa bekantar sig med Gud, kommer in i det kraftfält som är hans helighet, och därigenom får läkedom. Kristen tro handlar om försoning, inte könskamp. Sedan tror jag att det är en stor olycka för oss lutheraner att vi tappat bort Maria, Gudsmodern. I henne har vi en kvinnlig gestalt att använda i vår bön, i vår teologi, i vårt gudstjänstspråk. Men många kvinnliga teologer har svårt för Maria; hon är fel sorts kvinna och ger därigenom fel sorts signaler: undergiven, lydig, hon har precis den sortens gudsförhållande som Edgardh Beckman varnar för.

Jag tror inte att orsaken till att människor inte söker sig till kyrkan idag är att de reagerar mot patriarkalt gudstjänstspråk. Vi ska naturligtvis bemöda oss om språklig variation och att ta tillvara de många bilder och metaforer som finns i vår tradition. Det torde vara angeläget för varje predikant om det så gäller en predikan på Laurentiustiftelsen i Lund (ett av den svenska högkyrklighetens fästen) eller i Uppsala domkyrka. Men vi måste ge språkproblemet – i den mån det är ett problem – rätt proportioner.

Gudsbilderna är inte allt – vi har att visa på en person, ett ansikte. Någon vi kan lära känna.

För Gud är en personlig gud, han tränger sig inte på genom bilder som gör våld på oss och vår bakgrund; han har en speciell väg till varje människa.

Att det är så måste varje predikant lita på, om de där tio minuterna ska bli en förkunnelse av evangelium och inte bara en uppvisning i naturromantik eller politisk

propaganda. Litar vi inte på kristendomens egen bärkraft – som ju också ska bära oss! – kommer vi aldrig att nå fram till människors hjärtan, hur många inklusiva begrepp vi än använder. Och istället för den jämlikhetsagitation som vi omges av vill jag instämma i den anglikanske teologen Colin Crastons ord (Craston är för övrigt en av de många evangelikala anglikaner som på senare år ändrat hållning i ämbetsfrågan.): ”the inner relationship between man and woman is transformed in Christ. Whatever the Fall has introduced into the relationship can be remedied. /.../ Any male domination of woman based on selfishness or resulting in inhibition of woman’s full development and potential is both judged and remedied in the cross. Similarly from the woman’s side any bitterness or selfish reaction, however understandable if there is a sense of injustice, is to be brought under the healing power of the cross.” (Biblical headship and the ordination of women, Grove books nr 27, s 18) Att kvinnor som grupp under historiens lopp blivit illa behandlade är ett otvetydigt faktum. Men den kristna vägen går, varken för feminister eller andra, genom hämndlystnad eller nu-ska-vi-ta-tillbaka-vad-som-tidigare-förmenats-oss.

Vitsen med kristen tro är just att Gud är en person, någon (inte något!) man faktiskt kan komma i kontakt med. En allvarlig fråga för oss präster och teologer i dessa tider måste vara i hur stor utsträckning vi kan visa människor att denna kontakt är möjlig och föra dem till en mötesplats med denna gudomliga person. Men underlättar vi verkligen detta möte genom att, som handboks-kommittén, reducera ”användningen av tredje personens pronomen” (s 51)?

GUD OCH ALLA GUDSBILDERNA

Olika grupper och institutioner inom Svenska kyrkan har varit remissinstanser i arbetet med handboks-förslaget. Dessutom har andra grupper och privatpersoner visat stort engagemang genom att på eget bevåg skicka in spontana kommentarer. Som Församlingsfakulteten i Göteborg (den västsvenska gammalkyrklighetens utbildningsanstalt, med från Rikskyrkans perspektiv en oacceptabel hållning till kvinnliga präster) mycket riktigt påpekar i sin spontanremiss till handboks-förslaget (www.forsamlingsfakulteten.been.o.se/handboken.htm) tyder det på ett slapp exegetiskt förhållningssätt att kommittén inte bryr sig om att fundera på vad som i det bibliska språket är bilder och metaforer och vad som (faktiskt!) påstår sig vara utsagor om Guds väsen. ”Det är beklagligt, att handboksgruppen, anmärkningsvärt nog, varit så oreflekterad i sin diskussion kring det inkluderande språket, att man inte lyckats urskilja att man rört ihop två helt olika problemställningar: å ena sidan det språkbruk som gäller Gud och treenigheten, å andra sidan

det som rör människor och gudstjänstdeltagare.” (s 5)

”När ni ber”, säger Jesus, ”ska ni be så här”...och så följer Fader vår. Är då ”Fader” verkligen inte något annat än en bild? Är det inte en uppmaning till oss att a) vända oss till Gud med våra bekymmer. b) tilltala honom ”far”? Församlingsfakulteten träffar för övrigt huvudet på spiken då den konstaterar att ingen pappa torde blivit glad om hans son kommit hem och deklarerat: ”Du är som en far för mig”.

Detta erbjudande – att vi får kalla Gud vår Far – borde inte vara en källa till indignation utan till tack-samhet. Man kunde dessutom tycka att det tilltal Jesus väljer att använda sig av borde vara gott nog även åt oss, sentida efterföljare. Vi har fått de bibliska böckerna för att vi ska kunna veta något om Gud och för att vi ska kunna lära känna honom.

Vidare, vad är ”gudsbilder” och vad är Gud? I den moderna vokabulären, ja till och med i predikningar ersätts ofta begreppet ”Gud” av begreppet ”gudsbild”: vi måste ge människor en ”positiv gudsbild”; människor måste göra upp med sina ”negativa gudsbilder” et cetera. Man får intrycket att den kristna tron och Bibeln handlar om gudsbilder, det vill säga mänsk-

liga konstruktioner av något som (kanske) är gudomligt. Att det inte går att nå längre än till bilder av Gud, eftersom Gud är alltigenom outgrundlig och onåbar. Det inklusiva språkets företrädare använder sig alltså av en mer eller mindre genomtänkt kombination av postmodern hermeneutik, i vilken alla utsagor är en fråga om sociala konventioner som egentligen inte säger något om hur någonting är beskaffat in se, och apofatisk teologi, enligt vilken man bör vara försiktig med att beskriva Gud över huvud taget då man antagligen ändå har fel. I sin bok om Jesus talar ärkebiskopen en hel del om att till exempel underberättelserna skymmer en sund gudsbild, och att ”kyrkans bild av Jesus” (s 8) blivit ett ”problem”. Hammar avslutar ett av sina kapitel i *Ecce homo* med det platta konstaterandet att ”Vi som vandrar på vägen får byta bilder med varandra”. Is that all there is? Blir det inte bättre än så? I mina öron framstår teologen Hammar som någon som föredrar en bild av sin älskade framför den verkliga personen; som om personen ifråga vore död eller i varje fall kroniskt frånvarande.

Allt prat om bilder förefaller mig botten i en misstro: en misstro mot att de bibliska texterna kan säga något om Gud, ja kanske en misstro mot kristendomen i sin helhet. Att börja prata om Gud när alla andra pratar intel-

lektuellt om gudsbilder kan ju förefalla lite naivt, lite frikyrkligt. Men jag kan för mitt liv inte begripa vad det är för vits med kristendomen om den inte är sann. Jag förstår inte vad det är för vits med Bibeln om den inte berättar för mig om Gud, om den tredelade person som vi bekänner om söndagarna och som påstår sig ha dött för oss. Jag begriper inte vad man ska ha en predikstol till om man inte vill använda den och människors förtroende till att föra dem till Kristus. Världen är ju annars full av något så när meningsfulla sysselsättningar.

Allt tal om gudsbilder förvirrar, tror jag, inte bara mig. Människor är inte i första hand i behov av gudsbilder, de behöver Gud. De behöver inte något som ”känns bra” utan Kristus som är Sanningen, även om det skorrar i postmodernt skolade öron. Men för de politiska teologerna är allt underordnat sökandet efter ”könsinklusive ordalydelse” (s 11).

De linjer som Bibelkommissionen arbetat efter i sin översättning bidrar tyvärr ibland till den förskjutning i vårt gudstjänstspråk som jag nämnt tidigare, från Gud till ”gudsbild”. Ett tydligt exempel är den 51: a psalmen där 1917 års David bad ”Förkasta mig inte från ditt ansikte” medan Bibel 2000 har

”Driv inte bort mig från din närhet”. ”Närhet” är onekligen en mer abstrakt bild än ”Guds ansikte”. Översättningen i kombination med en politisk teologi leder till att personen Gud sjunker undan och en rad mer eller mindre godtyckliga gudsbilder kommer i hans ställe.

LÄSNING PÅ EGET BEVÅG

Är då vår enda utväg oreflekterad bokstavsfundamentalism? Men, varför det? Förnuftet torde också vara en gåva av Gud, tänkt att användas även vid bibelläsning. Vad vi kan göra när vi irriterar oss på bibeltexter är (förutom att studera exegetik) att be över dem, tro att Gud kan ge oss ögon att läsa på rätt sätt. Vi kan också verka för ändringar i bibelöversättningen där det verkligen finns fog i grundtexten. Paulus, till exempel, tilltalar i svensk översättning de församlingsbor han skriver till ”bröder” (se till exempel 1 Kor 7:24). Varför en svensk översättning envisas med att skriva ”bröder”, på grekiska hoi adelfoi, har jag faktiskt aldrig begripit. Hoi adelfoi var det inklusiva tilltalet i antik grekiska (samma princip används även i till exempel modern franska, ils jämfört med elles). Vände man sig till både män och kvinnor, som Paulus oftast gör i sina brev, var det nominativ maskulinum pluralis som var den föreskrivna formen; det var när

”Om irritation är vår främsta upplevelse då vi umgås med de bibliska författarna kanske vi borde fundera på om vi inte skulle bli gladare om vi satsade vårt engagemang på en annan åskådning.”

man vände sig uteslutande till kvinnor som man använde "kvinnor", på grekiska *hai adelfai*. (Den feminina formen är alltså, lustigt nog, exklusiv). Vi kan naturligtvis, om vi har tid och lust, irritera oss över denna antika ovana, men själv tycker jag inte att det är mödan värt. Däremot skulle en nutida svensk bibelöversättning, utan att brista i pietet mot grundspråket, mycket väl kunna översätta "syskon", eller "bröder och systrar".

Feministteologernas ilska gäller dock inte bara lingvistiska spörsmål. Den omfattar praktiskt taget hela kyrkohistorien. Misstron mot historien kan rentav sägas vara en utgångspunkt för feministteologisk analys. Så här står det i inledningsordet till en avhandling om feminism och liturgi: "Kyrkans tradition betraktas i den feministiska rörelsen med stor misstänksamhet, eftersom den också är bärare av kyrkans patriarkala arv" (Edgardh Beckman, 2001). Det är således i deras ögon antingen ... eller som gäller. Antingen måste man anamma ord för ord och varje sammanhang de någonsin använts i eller så är all kritik berättigad, alla medel tillåtna. Men, måste man fråga sig: vad är detta för sorts tolkningslära? Försöker de inte fånga de klenrogna i guilt-by-association-fällan?

De bibliska texterna ingår obestriddligen i vår kyrkotradition och jag kan inte se varför jag inte skulle kunna försvara dem utan att samtidigt försvara alla sammanhang de använts i. Teorin om tillämpad på annan typ av litteratur skulle synas än mer absurd. Har inte läsaren något eget ansvar?

Om en läskunnig 6-åring tar sig an På spaning efter den tid som flytt och därefter slår fast att Marcel Proust allt är en riktigt usel författare, beror då den bristande personkemin på författaren eller på att läsaren tagit sig an något som han inte riktigt var redo för? Bör jag inte som läsare hålla möjligheten öppen att det kanske finns texter och idéer som jag (ännu) inte är i stånd att begripa eller uppskatta?

Även Tomas Tranströmer torde kunna missuppfattas utan att det nödvändigtvis måste vara hans fel; men är det ett argument för att gå in och peta i hans diktsamlingar? Visst finns det många exempel på människor som missbrukat bibeltexter; P W Botha hade säkert ett och annat favoritställe. Men är det ett argument för att inte läsa alls? Det som från den politiska teologins håll framförs som argument tror jag snarare handlar om förevändningar. Man har för länge sedan gjort sig av med så mycket av det kristna tankegodset att man inte längre känner sig förbunden med det. Men istället för att fundera över sin egen belägenhet använder de poli-

tiska teologerna sina positioner för att ändra i och – i viss mån – förvanska kanon.

Denna märkliga kunskapssyn tilläts också genomsyra den teologiska utbildningen. De prästämmen som tog studenten före 1968 läste grekiska på gymnasiet och hade sålunda en god grund redan vid ankomsten till Teologikum. Senare generationers språkkunskaper är jämförelsevis mediokra. Allt färre orkar försvara de klassiska språkens berättigande och det många gånger hårda arbete som krävs för att man ska kunna nå en nivå för viss läsbarhet. Detta är också en käpphäst för den politiska teologin: språk konnoterar grammatik, ordning och hierarki, kunskapsskola. Det anses kränkande mot de mindre läsbegåvade att ställa för höga krav, såväl på gymnasium som vid universitet. I den lilla skriften Att vara präst idag och imorgon (Uppsala 2000) uttrycker såväl teologer som lekmän uppfattningen att det finns viktigare saker för en präst att kunna än bibliska språk: "En synpunkt som ofta framförs när utbildningens innehåll blir tydligt för dem (de förtroendevalda) är frågan om språkstudierna i grekiska och hebreiska kanske får för stort utrymme på bekostnad av annat, som kan vara nog så viktigt idag för den som ska arbeta med människor: psykologi, pedagogik och livsåskådningsfrågor." (s 71, min kursiv.) Notera förskjutningen i prästens uppdrag. Det handlar inte längre om att förkunna Guds ord utan om att "arbeta med människor". En politisk (miss)förståelse av ett teologiskt uppdrag, som tyvärr tas på alltför stort allvar. Politisk vilja och inriktning påverkar kyrkan, även så här efter millennieskiftet. Politiska värderingar styr kyrkans nuvarande och i värsta fall också framtida dagordning utan att vi förstår hur allvarliga konsekvenser det får, hur långt bort från evangeliet dessa värderingar för oss.

Anna Sophia Bonde (a_s_bonde@hotmail.com) är komminister i Vänersborg. Hon arbetar på en bok som undersöker förhållandet mellan tradition och förnyelse i Svenska Kyrkan.